

Planbureau voor de Leefomgeving

(concept) conclusies en implicaties Lerende Evaluatie IBP Vitaal Platteland

07-01- 2021 PBL / VU Contact: Hiddo Huitzing - hiddo.huitzing@pbl.nl

Presentatie IBP VP programmaorganisatie

Agenda

- I. Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland: ambities
- II. Lerende evaluatie: waarom en hoe
- III. Conclusies en implicaties (5x)
 - Observaties: wat zien we gebeuren, en wat niet?
 - Handelingsperspectieven: wie pakt wat op?
- IV. Vooruit kijken: seminar en rapportage

I. IBP Vitaal Platteland: ambitie

Dubbele ambitie, m.b.t inhoud en aanpak

- › Inhoud: Wat al loopt versnellen en verrijken vanuit **transitiegedachte** - opgaven in onderlinge samenhang gebiedsgericht aanpakken
- › Aanpak: brede samenwerking: **interbestuurlijk** met 4 overheden in 15 gebieden

I. IBP Vitaal Platteland: ambitie

“Een samenhangende aanpak van de transities rond de grote opgaven (voedsel, klimaat, biodiversiteit/natuur, water, circulaire economie, energie etc.) is noodzakelijk om een economisch vitaal, leefbaar en ecologisch duurzaam platteland te behouden en te versterken.”

“Daarbij is IBP VP er op gericht om zoekend en lerend stappen met elkaar te zetten en kan ook het niet halen van bepaalde resultaten interessante leerervaringen opleveren, die vragen om tussentijdse bijsturing.”

II. Lerende evaluatie: waarom en hoe

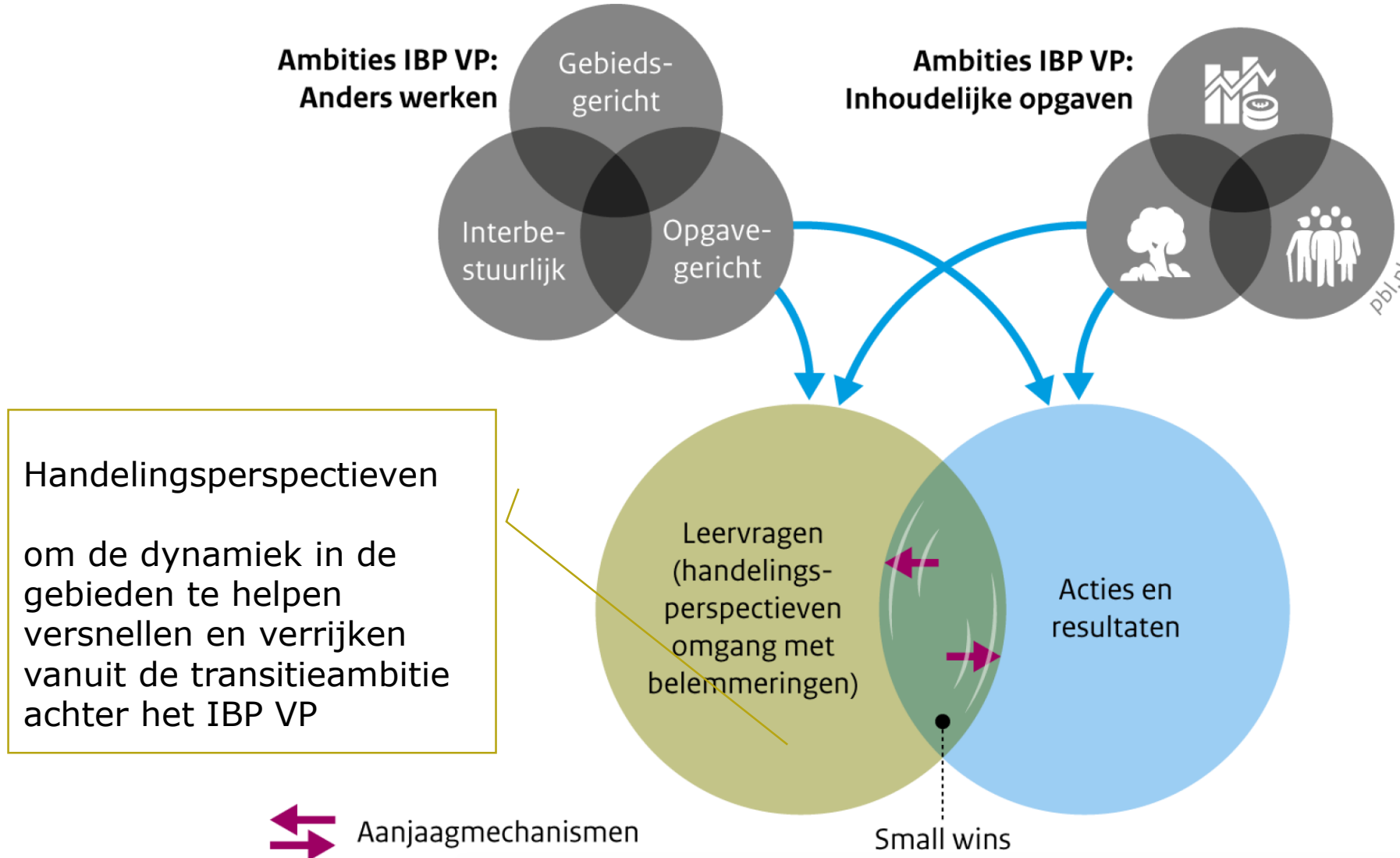
Doel: vanuit het perspectief van IBP VP ambities

- > observeren → 5 uit 15 gebieden + programmaniveau (interviews)
- > observaties teruggeven → Theories of Change, reflectiesessies
- > reflectie op gang brengen, met het oog op bijsturen / verandering door betrokkenen

Transitie is fundamentele verandering door padafhankelijkheden te doorbreken; dat vergt ...

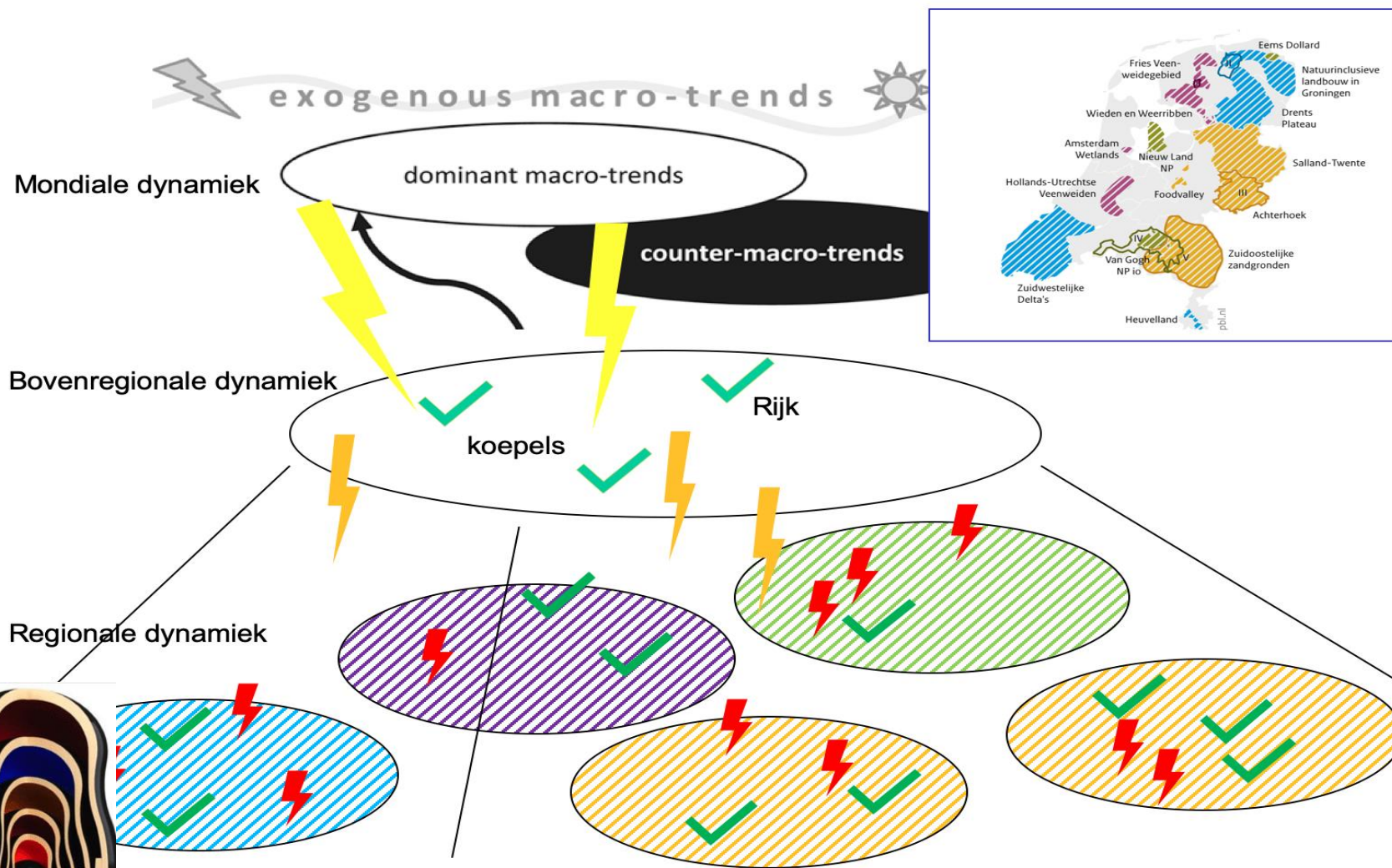
Leren d.w.z dat betrokkenen reflecteren op *business as usual* zodat ze daar alternatieven voor kunnen ontwikkelen, en knelpunten daarbij herkennen

Evaluatiekader voor het evalueren van transformerend leren en handelen in het Interbestuurlijk programma Vitaal Platteland (IBP VP)

IBP VP verbindt en schaalt op

Transitiedynamiek is 'geneste' dynamiek

(a)

(b)

Legenda

✓ Ja, hangt samen

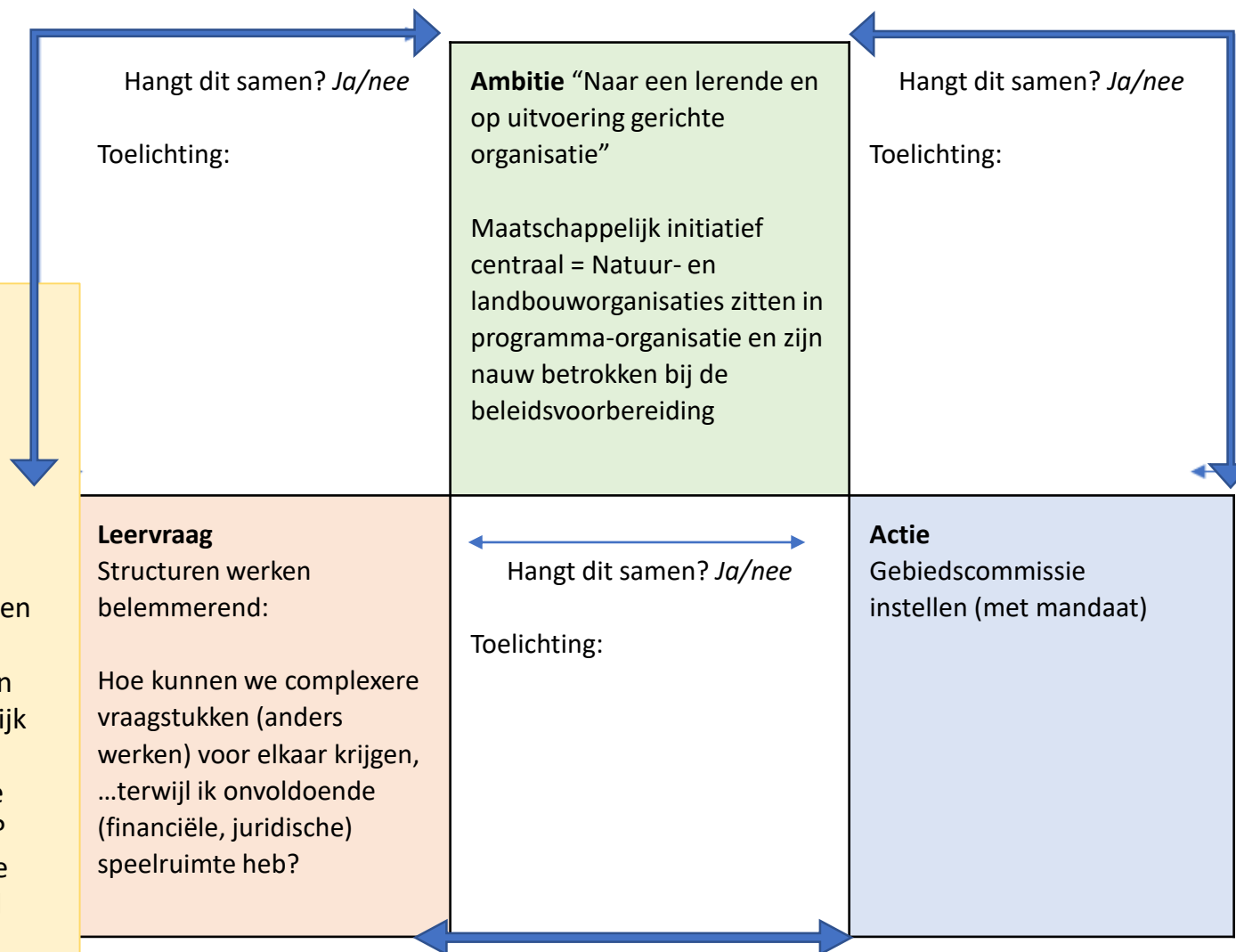
⚡ Nee, hangt (nog) niet samen

Werken met het evaluatiekader + opstellen actie-agenda

Regionale samenwerking. Voorbeeld Aldeboarn De Deelen (Friese veenweide)

Aanvullende of aangescherpte leervragen:

- Hoe kan je loslaten, terwijl je in verbinding blijft met bestuurders/democratische vertegenwoordigers?
- Hoe gaat het landen in de boerenpraktijk, terwijl we hier spreken over abstracte concepten of nieuwe structuren?
- Hoe komen we tot lange termijn commitment, terwijl (mn) het rijk zich wispelturig toont.
- Hoe gebruik je de kracht van de regio, terwijl beleid generiek is?
- Hoe telt de opgave op, terwijl je vanuit de kracht van het gebied inzet?
- ..

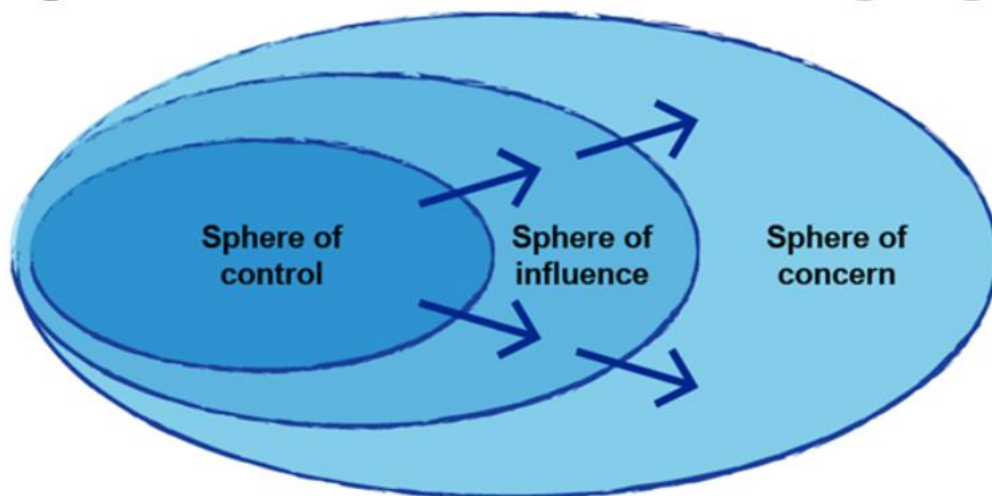

Actie-agenda (aanvullende of scherpere acties):

- Lopend proces om het mandaat levend te houden?
- Loslaten en 'dragen', vertrouwen hebben en geven (aanvragen vanuit het gebied, maar wel ondersteunen. Metafoor pen laten vallen of op de hand leggen)..
- Hoe kunnen de boeren/burgers/natuurbeschermers over hun eigen schaduw heen stappen en naar over 5 jaar kijken? Ook voor hen een stip op de horizon?
- Mandaat over een langer traject dan een coalitieperiode. Mandaat gedeeld tussen overheden en ondernemers.
- Toekomstbestendig beleid: Lange termijn commitment door alle partijen – ook het Rijk, naast provincie, gemeenten en ondernemers.
- Luisteren naar de praktijk in plaats van generiek beleid. Gebruik maken van de kracht van het gebied - gebiedsspecifiek.
- Nationale doelen met gebiedsafhankelijke subdoelen maken
- Andere vormen van governance uitwerken. Het simpeler!

III. Conclusies en implicaties (5x)

- Observaties: wat zien we gebeuren, en wat niet?
 - > *Herkent u dit?*
- Handelingsperspectieven: wat betekent dit voor het vervolg?

- > *Wie pakt wat op? Met wie samen?*

III Observaties

1. 'Anders werken' werkt dankzij het IBP VP
 - IBP biedt legitimering
2. Transitie = 'Voorbij de pilotfase' structurele veranderingen
3. 'Vitaal' inhoudelijk: tussen bottom-up en centrale sturing
4. Continuïteit in wisselend beleid: stip op de horizon
5. Horizontaal 'anders werken' is minstens zo moeilijk als verticaal 'anders werken'

III.1 'Anders werken' werkt dankzij IBP VP

1. Het IBP VP heeft de relatie tussen Den Haag en de regio veranderd: gebiedsgericht werken 2.0 inclusief, met overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties
2. IBP biedt legitimering aan nieuwe manieren van werken: tijd en ruimte voor overleggen 'buiten de lijn'
3. Kortere lijntjes naar, en toegang tot LNV, m.n. door verbinders, ook cultuuromslag

"Den Haag komt nu een beetje naar Brabant."

"In het begin zaten vele gebieden naar mij te kijken 'jij bent van het Rijk, je moet het weten' dat is echt veranderd! In de betekenis dat het meer gezamenlijk is geworden."

"We kunnen een beetje normaal met elkaar praten en samen dingen doen zonder dat dat meteen moeilijke bestuurlijke stappen vergt."

Handelingsperspectieven 'anders werken'

→ **Wat kan het IBP VP 'klaarzetten' om continuïteit gebiedsgericht werken te borgen?** (knelpunten oppakken)

1. Korte lijntjes, toegang tot LNV: verbinders blijven ✓
2. Verder in andere jasjes (NOVI-gebieden, NPLG) ✓

3. Bestendigen netwerkfunctie ('werkplaatsen')

4. Legitimering: 'hand in de rug' - 'voorbij de lijn': hoe? Biedt de NOVI voldoende?

5. Hoe leg je verbinding met burgers in groot gebied?

6.

Hoe gerealiseerde dynamiek borgen? + hoe zet je daar de volgende stap in

III.2 'Voorbij de pilotfase' bijdragen IBP VP

1. Het IBP VP draagt bij aan het denken over het wegnemen van structurele belemmeringen voor duurzamere landbouw (stapelen, diversiteit, betalen voor maatschappelijke diensten)
2. Stimuleren van praktische kennisontwikkeling en -deling
3. Concrete financiering en brede betrokkenheid van bestuurders

“Er zijn niet genoeg Brabanders om alle streekmelk op te kunnen drinken. [...] we moeten kijken naar andere verdienmogelijkheden als ecosysteemdiensten, toegang tot grond ...”

“Na afloop van IBP VP staan wij voor de vraag: hoe organiseren wij kennisborging?”

“Het geld is vooral procesgeld. De financieringsmodellen moeten uit de projecten voort komen. Eigenlijk is dat een kracht. Meteen al structureel oplossen.”

Handelingsperspectieven 'voorbij de pilotfase'

→ **Hoe kan dynamiek richting transitie die het IBP VP heeft versneld na afloop worden voortgezet?**
(knelpunten oppakken)

1. Kennisvragen inventariseren en verknopen ✓
2. Lokale uitwerkingen... ✓

3. ... met bovenregionale verbinding (borging, volume en voorkomt teveel uitgevonden wielen)

4. Procesfinanciering blijft ook na IBP VP nodig, waar vandaan?

5. Interactie systeem- en academische kennis en praktische kennis

6.

III.3 'vitaal' inhoudelijk: tussen bottom-up en centrale sturing

1. IBP VP heeft bijgedragen aan regionaal gedeelde ambitie; komt voorbij het incrementele. Geen zicht op hoe dit de landelijke opgaven dichtbij brengt.
2. Visies helder uitgewerkt, met zicht op belangrijke opgaven voor de toekomst. De urgentie voor de praktijk is echter onduidelijk.
3. Coördinatie regionale ambities in plaats van regie. Scherpheid ontbreekt op de keuzes, maakt betrokkenheid en investeren ingewikkeld.

"Het telt niet op."

"Het besef dat iedereen moet veranderen, niet alleen boeren, maar ook overheden, keten partijen is er nog niet. Wij zijn trekker maar kunnen alleen op een klein schaalniveau iets in gang zetten."

"De Stuurgroep die gevormd is heeft nu een wat uitgebreidere samenstelling en lijkt te groeien naar een generiek bestuurlijk platform voor de zandgronden voor oost Brabant en Noord en midden Limburg."

Handelingsperspectieven 'vitaal' inhoudelijk'

→ **Hoe kunnen 'scherpere' inhoudelijke keuzes gemaakt worden, en door wie?** (knelpunten oppakken)

1. Gedragen regionale visies ✓

2. Sectorale opgaven gedefinieerd en regionale bestuurlijke platformen (met inbreng Rijk) ✓

3. Koppeling 'harde' en 'zachtere' doelen (denk Ruimte voor de Rivier) ?

4. Bij sectorale opgaven in proces sturen op samenhang, met 'schuifruimte' tussen opgaven ?

5. Inhoudelijke conflicten meer onderdeel maken van gesprekken en besluitvorming ?

6. ...

?

?

?

III.4 Continuïteit bij wisselend beleid: gedeelde stip op de horizon?

1. Interbestuurlijk samenwerken vindt plaats in het ritme van landelijke politiek (Tweede Kamer, departementale logica), niet van de opgave.
2. Overheden onderling en overheden en ondernemers/NGO/burgers opereren met verschillende tijdshorizonten. Voor beslissingen en voor investeringen is gedeelde richting en vertrouwen nodig.

"Het lastige is dat het IBP nu wordt afgerond terwijl de meeste projecten net pas goed en wel gestart zijn."

"burgers goed informeren over de opgave, daarin investeren als overheden.[..] Basisinfo moet niet blijven hangen bij de overheid, moet breder gedeeld worden."

"Als je overstapt, beslissing voor 5-10 jaar. Je kunt het niet 1 jaar proberen."

"als overheid wel scherp hebben hoe je ze zoveel mogelijk deelgenoot kunt maken van probleem en oplossing en hun eigen bijdrage. Duidelijke schets wanneer en hoe."

Handelingsperspectieven continuïteit beleid

→ **Hoe kunnen scherpere inhoudelijke keuzes gemaakt worden?**
(knelpunten oppakken)

1. Interdepartementaal overleg, aansluiting andere integrale programma's ✓
2. Verbindingen zijn gelegd/ versterkt, ✓

3. ...maar beklijven ze ook?

4. Vertrouwen behouden, belangen koppelen, wisselwerking bestuurs-/bedrijfs-/keukentafel: sturen op samenhang in beleidsprocessen

5.

III.5 Horizontaal 'anders werken' is minstens zo moeilijk als verticaal 'anders werken'

1. ... tussen en binnen departementen (IBP VP en regio deals, invulling 'passende financiële verhouding', uitwerking interdepartementale betrokkenheid)
2. ... tussen en binnen provincies onderling /gemeenten onderling (verantwoordelijkheid delen, loslaten en betrokken blijven)
3. ... tussen koepels en hun leden (committeren aan de doelstelling)

"Binnen één ministerie weten we elkaar al niet te vinden tussen al die programma's, laat staan tussen departementen en met overige overheden."

"Je hebt met twee provincies te maken. En in die zin, hoewel we over één gebied spreken, met twee regio's te maken. Die kijken toch naar 'ik wil er voor mijzelf ook zoveel mogelijk uithalen'."

"Wat gebeurt er na IBP VP? Ervaring met krimpgebieden: BZK in de regio, goede samenwerking en op het moment dat er echt aan de slag gegaan kon worden: die mensen eruit en heel nieuw team. Worteling en kennis van zaken verloren."

Handelingsperspectieven 'horizontaal werken'

→ **Zorgen voor betere stroomlijning tussen opgavegericht gezamenlijk beeld en verkokerde uitvoering, om weerstand bij elke stap voor te zijn.**
(knelpunten oppakken)

1. Financiering is er gekomen
2. Bewustzijn bij betrokkenen, gesprekken met andere departementen, afdelingen

3. Aanpassing van de Financiële-verhoudingswet (UGO)
4. Inrichten incentives voor horizontale overlegstructuren
5. Van afstemming naar samenwerken
6. ...

IV. Vooruit kijken: seminar en rapportage

4 februari (aansluitend aan Werkplaats).

Twee delen

- Deel 1: Bespreken conclusies - wordt het begrepen en herkend?
Met betrokkenen en PBL/VU
- Deel 2: Gehoord hebbende deze conclusies: waar ben je straks meegeholpen?
- Zoeken naar handelingsperspectieven in creatieve sessies
 - Georganiseerd naar thema's met onafhankelijke voorzitters
 - In aanwezigheid van landelijk en regio IBP VP en onderzoekers van PBL/VU
 - Cruciaal voor het gesprek: vier overheden zowel uit het Haagse circuit als uit regio's aanwezig. (uitdaging)